

earlier expressed by Lord Byron in his poems, tales and tragedies. The most prolific would be *Oriental Tales* and a historical tragedy “*Sardanapalus*”. By doing so, we have come to a few conclusions, namely, both men were extremely dissatisfied with the way the world was obsessed with rightness, rules and regulations as well as constraints, imposing conservative views and putting a limit on emotions. Widely accepted ideology therefore proved the stumbling-block first to Byron and then to Delacroix leading to highly individual novel approach to the world of emotions and to gender roles in European society. Traditional images of masculinity were harshly criticized however not fully eradicated; male representatives of new generation had to learn the hard way to be well-accepted and recognized, while femininity was taking over men’s world, women were still disapproved for being too emotional, and too passionate as “all passions in excess are female”, hence, the existing order of things was drastically disrupted and led to inevitable – emancipation of women and condemnation of men.

Key words: gender roles, gender analogues, traditional character, hedonism, “Byronic hero”, lyric hero.

УДК 9.378.314/316

Процев’ят Т.І., к. іст. н.

Всеукраїнський благодійний фонд “Соборність”, м. Київ

УКРАЇНОЗНАВСТВО – ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ПОДОЛАННЯ КРИЗИ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА (В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ)

Розглядається проблематика розвитку українознавства як основного чинника духовно-культурного відродження нації, національної самосвідомості та гідності, формування високо-духовного, освіченого, мотивованого, громадянства, спроможного продукувати та втілювати в життя ефективні системні концепції національно-державного розвитку, продуктивні для світового цивілізаційного процесу, протистояти будь-яким актам інформаційно-культурного насильства та агресії.

Ключові слова: українознавство, нація, національна самосвідомість, візія, ІСУА (інтегральний системний українознавчий аналіз).

Всі події в країні й вчинки тих, хто обтяжений владою та впливами, сьогодні слід аналізувати на тлі невинних жертв, покалічених тіл та зруйнованих осель. І, на жаль, далеко не всі з нас витримують це випробування. (“Не даймо сліпій ненависті запанувати над нами”, звернення Ініціативної групи “Першого грудня”, 25 Лютого 2017 року).

На сучасному етапі українське суспільство та держава опинилися перед викликами та небезпеками, які загрожують їх існуванню. Серед головних:

1. Гібридна війна Росії проти України, ключовим елементом якої є психологічна, пропагандистсько-інформаційна її складова. Її цілі – деструкція, розбалансування державно-політичної функціональності, національної самосвідомості, дезінтеграція національної ідеї та цінностей, системи національних інтересів. Серед завдань війни

на міжнародній арені – дезінформація світового громадянства та компрометація України через активізацію скупленого російського політичного і масмедійного лобі та агентури за кордоном, намагання переконати світове співтовариство у неієздатності Української держави і фейковості української нації, українського етносу, дискредитація всього українського.

2. Розгортання Росією світової війни нового типу: локальні гарячі збройні конфлікти (Нагірний Карабах, Придністров'я, Ічкерія, Грузія, ІДІЛ, Україна, Сирія та ін.), системні розвідувально-вербувальні спецоперації в найвищих ешелонах влади країн Євросоюзу та США, дезінформаційні, інтернеттролінгові, нейролінгвістичні, нейропсихологічні інтервенції, кібератаки тощо.

3. Випробування Москвою готовності країн НАТО застосувати статтю п'яту Північноатлантичного Договору, яскравим прикладом якого стало перше відоме використання бойових отруйних речовин проти країни-члена НАТО від моменту утворення альянсу: використання хімічної зброї 4 березня 2018 року у місті Солсбері проти громадян та на території Великої Британії, яку вчинили офіцери ГРУ Генштабу РФ Олександр Петров (справжнє прізвище Олександр Мішкін – герой Росії) і Руслан Баширов (справжнє прізвище Анатолій Чепіга - герой Росії) [8, с. 6].

4. Розширення збройної, фінансово-економічної та політико-дипломатичної агресії проти України через успіхи у психо-інформаційній війні.

5. Фінансово-економічна криза та її супутник – значне погіршення рівня життя абсолютної більшості громадян через відсутність належних зусиль щодо демонтажу кланово-олігархічної системи у всіх сферах життєдіяльності національно-державного організму.

6. Критичний рівень корупції та хабарництва на всіх гілках влади та місцевого самоврядування через вирішальний протиправний вплив олігархічних угруповань на призначення високих посадових осіб в органах центральної та регіональної влади, ключових посад у структурах місцевого самоврядування, політичну корупцію та фальсифікації виборів мерів, депутатів усіх рівнів. Результат – відсутність у парламенті та критично мала присутність у місцевих радах ідеологічних політичних партій, які представляли б інтереси малого та середнього бізнесу, дрібних сільсько-господарських виробників, найманих працівників тощо.

7. Продовження перманентної кризи системи державного управління, незважаючи на введення в дію нового закону України “Про державну службу”. На жаль, продовжується практика:

а/ політичного квотування та неформальних домовленостей між парламентськими політичними партіями при призначеннях на державні та самоврядні посади;

б/ формального проведення конкурсів на заміщення вакантних посад в державній службі;

в/ лобіювання керівниками призначення на посади особисто відданих кандидатів;

г/ створення керованих конкурсних комісій;

д/ масового призначення на державну службу т.з. “ефективних менеджерів” із приватного бізнесу, які психологічно сконцентровані на отриманні надприбутків;

е/ відсутнього послаблення управлінської та виконавської дисципліни в умовах недостатньої підготовленості та правового нігілізму значної частини діючих та ново-призначених державних службовців;

є/ систематичного циркулювання інформація про продаж “хлібних” посад в системі державної служби;

ж/ бездіяльності “старих” та новостворених правоохоронних органів щодо подолання корупції в найвищих ешелонах влади та ін.

За цих умов значно зростає роль та важливість місії системи вищої освіти України у формуванні сучасної провідної верстви, еліти України, розвитку і поглиблення професійної компетентності освічених громадян, в т.ч. державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, освоєння найсучасніших методів та механізмів розроблення і реалізації політики, державного управління, їхнього експертно-аналітичного супроводу тощо. Однак, стверджуємо: подолати ключові проблеми формування та функціонування державної служби, державних органів, особливо їхнього кадрового забезпечення, вдосконалення усіх сфер життєдіяльності нації та держави неможливо формально-правовими та фіскально-репресивними методами та засобами.

Наявність вищої освіти, фахові знання автоматично не зараховують особистість до національної еліти. Високоосвічені громадяни формують еліту нації та держави через виплекані в її середовищі високодуховні й моральні первні, патріотично-державницьку вмотивованість самовіддано працювати на благо свого народу в формі апостольського служіння, почуття гордості за Україну через глибоке знання національної історії та культури, осмислення внеску української нації та окремих її представників у розвій всепланетарної цивілізації, усвідомлення візії нації та держави у сучасному, нібито глобалізованому світі. Саме ці духовні первні виводили громадян на українські Майдани, зупиняли воєнну агресію Росії, вилонивши із кращих серед кращих добровольчий та волонтерський рухи, саме на їхній основі відбудовуються Збройні сили України, живиться розвиток громадянського суспільства всупереч шаленій протитечії корумпованої системи, створеної олігархатом та підконтрольною йому номенклатурою. Національно-духовна пасіонарність рухає модернізацію нації та держави, відродження нищених імперіями національної і водночас європейської та всепланетарної цивілізаційних сутностей.

Відомий український духовний провідник, громадсько-політичний лідер та дипломат, успішний організатор українського економічного життя митрополит Андрей Шептицький мовив у пастирському посланні до духовенства “Хто винен?” (1934 р.) нібито про наш час: “Усі помилки наших політичних провідників, і зла воля наших противників і ворогів, і природні хиби нашої національної вдачі, і брак свободи і державного життя, і культура, не раз затросена бакцями пагубних для народів суспільних, політичних і релігійних чи антирелігійних теорій – все це, безумовно, є також причиною теперішньої руїни. Однак уважнішими є причини морального й надприродного” [15, с. 135].

Як може вплинути на мотивацію громадян масове знання, що в Запорізькій області поблизу Мелітополя розташоване одне з найдавніших культових святилищ світової цивілізації Кам’яна могила, вік якого сягає XXVI–XXIV тисячі років? Сучасний

російський шумеролог А. Г. Кифішин стверджує, що ним прочитано деякі написи з гротів Кам'яної Могили, які він датує XII–III тис. до н. е. Таким чином, тексти Кам'яної могили – найдавніша znana людству протошумерська сакральна писемність [5, с. 21–751].

Або той факт, що значна частина європейських дослідників сьогодні визнають: Трипільська культура мала визначальний вплив на формування значно пізніших кріто-мікенської та еллінської (давньогрецької) культур – базису європейської цивілізації. Визнанням значимості Трипільської культури є той факт, що вже більше десяти років один із найбільших музеїв світу – всесвітньовідомий Лувр (Musée du Louvre) працює над створенням Трипільської колекції та експозиції.

Одним із прообразів сучасної демократичної організації влади найбільш розвинутих країн світу стала Козацька демократична республіка – держава з унікальною військово-політичною та господарською організацією в океані середньовічних європейських та азійських деспотій.

Сьогодні всім відома історія з відкриттям Іваном Пулюєм X-випромінювання, названого іменем Вільяма Рентгена, за що останній був нагороджений Нобелівською премією. Але мало хто знає, що у листопаді 1893 року в Одесі, у готелі “Франція”, який розташовувався на розі Дерибасівської вулиці та Колодязного провулку відбулася виняткова подія світового рівня: Йосип Тимченко вперше в історії людства проводив публічну демонстрацію двох фільмів, які він відзняв своїм кінетоскопом на іподромі: “Вершник” і “Метальник списа”. Йому належить і першість у винаході стрібокового механізму, який до появи цифрових технологій залишався “серцем” сучасних кінознімального і кінопроекційного обладнання. Кріпак в минулому, походженням із простих селян Дніпровщини, Йосип Тимченко вперше привселюдно демонстрував свої фільми на апараті, виготовленому власноруч на три місяці раніше від апарату Томаса Едісона в Нью-Йорку та на рік з чвертю випередивши кінодемонстрацію братів Люм'єр у Паризькому товаристві заохочення національної промисловості [13, с.11–12]. І таких прикладів внеску української нації у розвиток вселюдського цивілізаційного процесу ми можемо наводити десятки, сотні, тисячі.

Не менш важливою є резекція із умів українського громадянства наскрізь міфологізованої та фальсифікованої російською імперією історії України, системи ідеологізованих міфів, століттями втовкмачуваних у голови українців та пропагованих по всьому світові Москвою в різних модифікаціях впродовж XVII–XXI ст. І як це не здавалося б парадоксальним, значна частина цього імперського історичного фальсифікату продовжує мультиплікуватися в сучасній українській науці та освіті. Найбільш небезпечним для України є міф, на якому й сьогодні базується вся російсько-путінська пропаганда – слов'янське етнічне походження росіян, існування трьох “братніх” східнослов'янських народів та більш радикальна його версія – українці, білоруси та росіяни – один народ. До цього часу ця міфологема викликає у більшості українських науковців та громадян когнітивний дисонанс. Хоча ще з часів опублікування у XIX ст. результатів археологічних досліджень члена РАН графа О.С. Уварова, онука гетьмана Кирила Розумовського, та російського антрополога А.П. Богданова було засвідчено, що етногенез росіян відбувався в результаті перепаву угро-фінських племен

(мордва, мурома, меря, весь та ін.) із прийшлими кочовими ордами тюрків-чінгізидів Чінгізхана-Батия, які з часом перейшли до осілого способу життя, сформували Московську державу та її провідну верству. Останні прийняли християнство та возвели його в ранг державної релігії. Настав час також повернути на пограниччя розселення угро-фінських та слов'янських народів Тмутаракань, перекинуту шулерською рукою Катерини II на Тамань та південь Криму [2, с. 26–64, 86–96].

Перемістимося у наш час. Українська нація також у період Другої світової війни та в повоєнні роки вилонила низку візійних духовно-моральних, політико-правових феноменів, які мали та продовжують мати значний вплив не лише на національну долю українства, а й на розвиток міжнародних відносин, міжнародного права та, в значній мірі, спричинилися до зримих зрушень на політичній карті світу. Вони визначають та співтворять бачення нового справедливого світопорядку, який розпочинає формуватися на наших очах та за нашої з вами участю. Події та проблеми, про які йтиметься далі, сьогодні мало вивчені та чекають на своїх дослідників. Ми спробуємо лише їх окреслити, виставити важливі, на нашу думку, маркери та висловити аксіоми та гіпотези.

У квітні 1941 року, коли вже відчувався чад війни між СРСР та нацистською Німеччиною, відбулася подія, яка в майбутньому мала значний вплив не лише на хід та результати війни, а й на міжнародну повоєнну історію та сьогодення. В Кракові на II Великому Зборі ОУН заманіфестовано: “Свобода народам і людині!”

Так народилася двоєдина концепція відновлення української держави лише за умов повного розвалу російської імперії СРСР через широкий фронт поневолених народів, яка стала наріжним каменем міжнародної політики українців в боротьбі за незалежність. Крім того, там же напрацьовано детальну дорожню карту реальних кроків та заходів відновлення української державності в разі вибуху війни. Розпочато створення похідних груп на схід, північ та південь України з метою пропаганди національно-державницької ідеї та творення місцевих українських органів влади [14, с.15–62].

З вибухом нацистсько-совєтської війни було скликано Національні Збори у Львові 30 червня 1941 року за участі визначних громадсько-політичних діячів всієї України, які підтримали ініційований ОУН Акт відновлення Української Держави та створення на багатопартійній основі українського уряду – Українського державного правління на чолі з Ярославом Стецьком.

Акт Відновлення Української Держави “Пастирськими листами” привітали Голова Української Греко-Католицької Церкви Митрополит Андрей Шептицький і Голова Української Автокефальної Православної Церкви Митрополит Полікарп.

Професор Ерік Кох – капітан абверу та зв'язковий між міністром Розенбергом та групою армій “Південь” – намагався перешкодити проведенню зборів та голосуванню за прийняття Акту. Та коли йому не вдалося завадити, кинув в обличчя головуючому на Зборах Ярославі Стецькові: “Sie, Ukrainer, werden das niemals haben! Sie spielen mit Feuer!” (“Ви, українці, не матимете цього ніколи! Ви граєтесь з вогнем!”), на що отримав відповідь Ярослава Стецька: “Nein! Sie spielen mit Feuer!” (“Ні! Ви граєтесь з вогнем!”) [19, арк.7].

Уряд та створені ОУН похідні групи, які налічували близько 7000 осіб, блискавично перейшли до створення місцевих адміністрацій повсюдно в містах і селах Західної України і не лише там [1, с. 38]. Похідні групи створюють із місцевих активістів органи влади в Кам'янець-Подільському, Вінниці, Житомирі, Кіровограді та Дніпрі. Паралельно створюються окружні, повітові, районні та міські адміністрації. Водночас на місцях творилася українська озброєна поліція. На жаль, ОУН не вдалося організувати та провести національні збори у Києві та проголосувати Акт відновлення Української Держави, оскільки організаційна група, яка проривалася до столиці, була заарештована гестапо у Василькові.

На ультиматум Гітлера – відкликати Акт проголошення Української Держави – провідник ОУН Степан Бандера, прем'єр уряду Ярослав Стецько і голова Українського Національного Комітету Володимир Горбовий відповіли категоричною відмовою. Тому в вересні 1941 року вони були разом з іншими очільниками ОУН кинуті до внутрішньої гестапівської тюрми Целленбау нацистського табору Заксенгаузен, де перебували до осені 1944 р. Гестапо протягом літа-осені 1941 р. арештувало близько 2000 тис. провідних членів ОУН, більшість з яких були закатовані в гестапівських застінках, або загинули в нацистських концтаборах, в т. ч. і два рідних брати Степана Бандери.

Вести боротьбу з німецькою владою як владою імперсько-окупаційною на рівні боротьби з московськими окупантами – саме так постановила Перша Конференція ОУН, яка відбулася на початку жовтня 1941-го уже в глибокому підпіллі. Було ухвалено рішення сконцентруватися на вишколі військових кадрів, накопиченні зброї для створення української армії. Заборонялося будь-яке співробітництво з гестапо та іншими каральними органами – таке співробітництво розглядалося як зрада й беззастережно каралося. А вже 25 листопада 1941 р. органи поліції безпеки й СД, дислоковані в райхскомісаріаті, отримали наказ: “Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у рейхскомісаріаті, мета якого – створення незалежної України. Всі активісти руху Бандери повинні бути негайно арештовані й після ґрунтового допиту таємно знищені як грабінжники” [17, с. 269–270].

(цитата після цитати!) “Три клясичні складники Держави – Територія, Населення, Власна влада – хоча й короткий час – були реальною дійсністю. І, нарешті, якщо б ми уважали політично доцільним у той час, то безумовно Дружини Українських Націоналістів під командуванням тоді сотника Романа Шухевича і майора Євгена Побігушого-Рена були б збройне станули в захист Акту 30 червня 1941 р. і відновленої української державности, а зокрема готові в околицях Львова і Золочева повстанці ОУН під командуванням одчайдушного Івана Климів-Легенди були б тим радше виступили збройно до бою проти німців. Але українська національна рація цього тоді не вимагала. Ми мали ширші, далекосяжніші пляни. Вони стали дійсністю коли, заправлені в боях вояки Шухевича співтворили Українську Повстанську Армію і збройно продовжували дещо пізніше розпочату 30 червня 1941 р. двофронтову війну України – проти Німеччини і Росії”, – підсумує через десятиліття Ярослав Стецько у своїй статті “Історичний чин нації” [11, с. 242].

Сьогодні багатьом відомий феномен створення за ініціативою ОУН Української Повстанської Армії. Значно менш відомий широкому загалу інший феномен українського національно-визвольного руху. Завдяки підтримці світового українства та інших поневолених бездержавних народів Організація Українських Націоналістів в другій половині ХХ ст. створює унікальне явище – активно діючий загальносвітовий антиімперський, антикомуністичний рух, його філософсько-політичну концепцію, тактику та стратегію, систему громадських представницьких структур на всіх континентах задля ефективної реалізації наступальної української національно-визвольної міжнародної політики за відсутності власної незалежної держави. І все це в умовах активної протидії каральних органів НКВД-МГБ-КГБ та маріонеткової, підконтрольної Москві, неукраїнської Української ССР.

У таємному raporті ЦРУ 1952 року, невідомий нам аналітик наголошує, що УПА воювали не лише за незалежність України, але й за волю пригноблених в СРСР народів. Вище командування повстанців формувало окремі автономні підрозділи з представників різних національностей: грузинів, азербайджанців, узбеків, татар, євреїв та ін.

21–22 листопада 1943 р. на території східної Волині в с. Будараж (сьогодні Здолунівський р-н, Рівненської обл.) в умовах суворої конспірації відбулася Конференція поневолених народів Східної Європи та Азії за участю національних делегацій грузинської, вірменської, казахської, осетинської, черкеської, азербайджанської, кабардинської, татарської, чувашської, башкирської, білоруської та узбецької націй. Видавали листівки різними мовами та агітували проти більшовицького імперіалізму.

Автор таємного raportу ЦРУ вважав, що сама по собі Конференція не могла вплинути на ситуацію, але, водночас, визначений політичний курс та започаткований процес поширення спільної визвольної боротьби поневолених народів. СРСР нагадував снігову кулю, що рухаючись могла перетворитися на лавину: “Радянську диктатуру поранили в її Ахіллесову п’яту – невирішені національні проблеми та соціальні протиріччя” [?].

Більшовицький режим створив Радянський Союз і тим самим врятував від розпаду Російську імперію, але не зміг у перспективі протистояти національній ідеї. Йому не допомогли ані терор, ані інші методи. Цю тезу підтвердили наслідки Другої світової війни та сутність СРСР, – йдеться у raporті ЦРУ. Кінцево резюме raportу: західні демократії встановили б правильний баланс сил у Європі, якби врахували інтереси поневолених націй [3, с. 16].

Слава Стецько – дружина і подруга Я. Стецька в русі опору, яка перебрала головування в АБН у 1986 році, у своїх спогадах назвала лише основних духовних та державно-політичних лідерів світового масштабу, з якими спілкувалася та співпрацювала АБН та Я. Стецько: голова Держави Ватикан, Папа Римський Іоан-Павло II та інші понтифіки, Голови УГКЦ – кардинал Йосиф Сліпий і кардинал Мирослав Іван Любачівський, Патріарх Київський і Всієї України Митрополит УАПЦ Мстислав (Скрипник), президент США Рональд Реген, з яким у Я. Стецька були особливо тісне, довірливе, неоглядно та політично конструктивне співробітництво. Серед інших: президенти США Річард Ніксон та Джордж Буш-старший, керівники держав, президенти

Дієм (В'єтнам), Т'ю (В'єтнам), Фердинанд Маркос (Філіппіни), Сігман Рі (Корея), Франсіско Франко (Іспанія), Чан Кайші (Національно-демократичний Китай), Шарль де Голль (Франція), федеральний канцлер Конрад Аденавер (ФРН); прем'єр-міністри: Джон Гордон (Австралія), Кітта Качорн (Тайланд), Джуліо Андріотті (Італія), Кіші (Японія), Геральд МакМілан (Велика Британія); генеральні секретарі НАТО: Джон Гекетт (Великобританія), Волтер Волкер (Великобританія), Роберт Клозе (Бельгія), адмірал Карлос Пенна Ботто (Бразилія), генеральний секретар Південно-Азійського оборонного пакту (СЕАТО) ген. Хесус Варгас, Дж. Чітун-да (голова УНІТА, визвольної організації в Анголі), Отто Фон Габсбург (спадкоємець корони Габсбургів), керівник проекту «Стратегічна Оборонна Ініціатива» генерал Деніель Грейгам (США), міністр торгівлі Італії і визначний державний діяч Європи Іван-Матео Ломбардо, численні члени Конгресу США і депутати парламентів країн усіх континентів, генерали, адмірالی та багато інших [9].

Висновки невідомого нам аналітика ЦРУ 1952 року виявилися неймовірно далекоглядними, майже пророчими. Концепцію Антибільшовицького Блоку Народів, за твердженням Ярослава Стецька, розробляв С. Бандера. Та завдяки наполегливості ОУН і Я. Стецька, у другій половині ХХ ст. ОУН вдалося створити масштабну та дієву міжнародну мережу антиімперського та антикомуністичного руху, якої не знала світова історія. Вже у 1949 р. організації і центри АБН об'єднували наступні країни: Україна, Білорусь, народи Кавказу, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Туркестан, Сибір, Диль-Урал, Донські землі, Литва, Латвія, Естонія, Словаччина, Чехія, Угорщина, Болгарія, Румунія, Сербія, Хорватія, Албанія. З часом приєдналися В'єтнам і Куба. У наступні роки центри АБН були створені в країнах Африки, Південно-Східної Азії та, навіть, Латинської Америки.

Активну участь брала українська делегація в створенні й діяльності Світової Антикомуністичної Ліги (ВАКЛ, Токіо, 1967 р.), до складу якої входили представники понад 60 країн світу. Українська делегація на чолі з Ярославом Стецьком домоглася входження у ВАКЛ як рівноправна з американською, японською та іншими делегаціями, за якими стояли потужні світові держави. Таким чином, Світова Антикомуністична Ліга визнала Україну, її право на Самостійну Державу, якої поки що не існує, а Я. Стецька – постійним членом езекутиви – керівного органу Світової Антикомуністичної Ліги.

У такий спосіб українська нація та її тогочасна дієва провідна верства стали творцями низки феноменологічних історичних явищ та процесів, які були унікальними за своєю природою і мали значний міжнародний та геополітичний вплив на розвиток світової історії:

А. Актом відновлення Української Держави та створенням українського уряду – Українського державного правління, легітимізованого в міжнародно-правовому полі Національними зборами у Львові 30 червня 1941 року, вдалося хоча б на короткий час відновити національну державність в умовах окупації двома тоталітарними світовими потугами: комуністичним ССРСР та нацистською Німеччиною на значній території України. Важливо, що Українська держава не була маріонетковою, підконтрольною Москві чи Берлінові, що само по собі є унікальним явищем в історії.

Б. Завдяки застосуванню унікального, незнаного для історії методу відновлення органів влади Української держави похідними групами по лінії фронту вдалося хоча б на короткий час встановити українську владу на більшій частині України. Цей процес нагадував рух відсерфера по гребеню хвилі – хвилі, яка повернула розстріляним та вимореним голодом українцям віру й надію на власну національну та державну суб'єктність.

В. Низка відомих іноземних сучасників і нинішніх українських та іноземних дослідників вважають, що категоричне несприйняття Гітлером права української нації на самовизначення стало в подальшому одним із головних чинників поразки нацистської Німеччини на східному фронті і, в підсумку, в Другій світовій війні [7, с.27–28].

Г. Наміри українців відстояти свою державність проявилися в створенні ще одного унікального історичного явища – Української Повстанської Армії – однієї з найпотужніших армій опору в світовій історії, яка за відсутності будь-якої зовнішньої підтримки, військових кадрів та воєнного досвіду, майже двадцять років, до початку 1960-х років, вела збройну боротьбу на два фронти: проти гітлерівського Третього Райху й проти комуністичного СРСР, армії, яка ніколи і ні перед ким не капітулювала і сьогодні де-юре перебуває у стані війни з усіма протиукраїнськими агресорами.

Д. Глобальна дипломатична діяльність очолюваного Ярославом Стецьком Антибільшовицького Блоку Народів, створеного згідно з концептуальним баченнями Степана Бандери та втілена ОУН в реальну політику Ліги Визволення України, Світової Антикомуністичної Ліги, Європейської Ради Свободи мали значний вплив на весь цивілізований світ, сприяли усвідомленню політичними лідерами та народами США, Західної Європи, Азії, Австралії, інших континентів та країн універсальності, системності російсько-імперської загрози. В праці “Сила – головний аргумент проти Росії” Ярослава Стецька увагу сфокусовано на міжнародній державній політиці США доби Рональда Рейгана “Мир через силу”. Так починався перший етап розвалу модифікації російської імперії – СРСР.

Е. Причини нинішнього краху міжнародної правової системи, вибудованої після Другої світової війни в її несправедливості: адже за одним столом в Раді Безпеки ООН сидять з рівноправним правом “вето” прихильники свободи та ненависники свободи, ті, хто нищить мільйони людей та цілі народи. Останні використовують право “вето” проти права і справедливості. Думається, що реформування ООН, міжнародного права і відносин буде хоча й повільно, але безупинно рухатися у напрямку візії майбутнього справедливого світопорядку, випрацьованого ОУН та АБН: кожен народ має право жити у своїй державі, а з іншими – як рівний з рівними.

“У тривалому змаганні проти комуністів за душі й погляди людей, відвага Вашого чоловіка та його відданість свободі служитимуть невичерпним джерелом натхнення для всіх тих, що борються за свободу і державне самовизначення, а також постійним нагадуванням про вічне змагання людства порвати кайдани тиранії. Нехай Бог вас благословить. Щиро ваш Рональд Рейган” [1, с.164], – слова, писані у співчутті з приводу смерті Ярослава Стецька Президентом США 22 липня 1986 року й адресовані всьому українському народові.

Та чи свідома цих візій сучасна українська державна еліта? Чи вживає сучасна українська держава необхідних заходів для інтегрального системного дослідження унікальних цивілізаційних витворів українського народу різних часів та епох в контексті всепланетарних цивілізаційних процесів? Чи вживаються заходи, щоб громадяни України та й увесь світ знали правду про українську історію і позбулися російсько-імперських “історичних” кліше. Питання риторичні.

З часів комуністичного ССРСР та впродовж усіх 27 років життя відновленої Української державності в середовищі політичної та управлінської еліти, серед простих громадян продовжує культивуватися переконання, що економіка визначає політику й культуру і лише вона допоможе вивести з кризи. Але світова історія подолання глибоких кризових явищ у різні часи та епохи свідчить про інше. Жодна держава, жодна нація не поборювала кризу економічними важелями. Відомий український філософ ХХ ст. С.Б Кримський справедливо вважав, що нації в історії виходили з кризи, в першу чергу, завдяки культурі, релігії, національній ідеї. Він стверджував: XVI століття – найстрашніша епоха в історії Європи, чорна смерть (чума) викосила половину її населення, повсюди страшна продовольча криза, голод... Чим відповідає людство? Ренесансом! Небаченим піднесенням духовності, культури і мистецтва! Те ж саме і в Україні після національно-визвольних війн Богдана Хмельницького в якій спосіб Україна відроджується? Організовується Києво-Могилянська академія. В освіті здійснюється перехід на латину, яку вивчали навіть у сільських школах [6].

Японська нація вдало сформулювала сутнісний принцип філософему творення національної держави на основі культурної самоорганізації: “Душа народу створює державу” [12, с. 186]. Японці вважали, що саме системне і глибоке викладання в школах національної етики та естетики (можна сказати, японознавства) після Другої світової війни стали головним рушієм створення японського економічного дива.

Навряд чи хтось заперечуватиме, що економічні, фінансові, соціальні, інвестиційні проекти, нові технології народжуються спершу в душах і свідомості людей і лише потім утілюються в життя. Лише через розвиток духовності, освіти та культури, завдяки релігійним чинникам формуються пасіонарна національна ідея, виховується нова якість еліти, яка підіймає націю, її господарство й фінанси з провалля.

І ще одне. Завданням національної провідної верстви є протистояння актам ворожої агресії в інформаційному просторі держави, їхньому впливу на мозок і душу нації. Відомий кінорежисер, оператор, громадський діяч Юрій Ілленко ще у 2004 році буквально волав, звертаючись до громади: “Кожна держава дбає, в першу голову, про свою інформаційну незалежність, недоторканність, суверенність і самодостатність. Решта – похідне. Економіка – похідне. Виробництво – похідне. Політика – похідне. Кордони – похідне. Валюта – похідне. Церква – похідне. Все – в інформації, і все – через інформацію.

Христос – це інформація, яка перевернула світ. Євангеліє перекладається як Блага Вість – тобто позитивна інформація...

Інформаційний простір держави – це її стратегічний ресурс, її безпека, це її майбутнє. Інформаційний простір держави – це її історичне надбання, її динамічна культура – єдине, що робить державу державою. Культура – як феномен

багатовікового державотворення корінними етносами, сформованими на географічних і історичних теренах. Динамічна культура – як вияв існування в часі тих життєдайних національних етнічних угруповань її генокодів. Єдина незалежна держава у світі, в якій немає власного національного інформаційного простору, – це Україна. Саме ця ознака визначає певне етногеографічне угруповання як колонію” [4, с.13–14].

Тому українець, громадянин України, а тим більше народний обранець, державний службовець, який виконує функції держави й місцевого самоврядування, слідчий, прокурор, суддя зобов’язані бути озброєними інтегральними системними знаннями про Україну, її роль та місце в розвитку світової цивілізації, в координатах Європи та світу, в системі співжиття із сусідами, з українством у світі, знати історію та культурно-ментальні особливості етнічних меншин України.

Ми повинні остаточно вирішити: чи вища освіта виховує фахових математиків, фізиків, хіміків, IT-фахівців, інженерів, технологів, чи, в першу чергу, високоосвічених, глибоко духовних, національно свідомих, з високою планкою національних та загальнолюдських цінностей, сповнених гідності громадян з поглибленим знанням обраного фаху.

Формування національної провідної верстви – копіткий і тривалий процес. Тому пропонуємо:

А. Увести в плани навчального процесу за усіма спеціальностями всіх форм навчання у вищих навчальних закладах, незалежно від форми власності, у складі нормативних навчальних дисциплін курс “Українознавство” для підготовки бакалаврів та магістрів у всіх освітніх галузях (у формі лекцій та семінарських занять). Контроль знань здійснювати на основі Тимчасового положення про оцінювання знань та визначення рейтингу студентів у кредитно-модульній системі організації навчального процесу через підсумкові тестування та письмові іспити. Для цього пропонується по-всюдно створити кафедри українознавства задля ефективної організації навчального процесу та Інститути українознавства для здійснення наукових досліджень українознавчих проблем.

Б. Аналогічно ввести викладання курсу “Українознавство” в дошкільних навчальних закладах, школах, ліцейх, коледжах I-III рівнів акредитації тощо.

Українознавство ми розуміємо як галузь знань, котра інтегрально-системно аналізує всі сфери духовно-культурного, ментального та матеріального буття українського народу в світовому часопросторі: філософську, історичну, природо-екологічну, мовну, економічну, правову (звичаєве та кодифіковане право), національно-державну, етнопсихологічну, етнодемографічну, етноконфесійну, етносоціологічну, соціокультурну, освітню, мистецьку, міжетнічних та міжнаціональних відносин. Вивчає візію та місію українського етносу, нації в різні періоди їхнього розвитку, здійснює націознавчий інтегральний системний аналіз місця України в цивілізаційних процесах культур, націй і держав Європи та Азії в контексті світового цивілізаційного процесу (інтегральний системний українознавчий аналіз – ІСУА).

В. Забезпечити створення та розвиток у провідних навчальних закладах потужних українознавчих наукових центрів, які в коротких часах будуть здатні не лише працювати модерні концептуальні підходи в українознавчій галузі, але й забезпечити

духовний ренесанс України через очищення джерел дезінформованих поневоловачами історичних правд та пам'яті українознавчої науки, відродження національної самосвідомості, гідності, самоповаги, цінностей, української мови, культури та високої духовності, в тому числі і через усвідомлення значного вкладу українців та української нації у розвиток світової цивілізації.

Г. Вирішити проблему створення українознавчих навчальних програм, паперових та електронних підручників, методичних матеріалів, науково-популярних, різножанрових кінотворів (мультфільмів, документальних, науково-популярних, ігрових тощо) для дошкільнят, різних вікових груп шкільного віку, бакалаврів, магістрів тощо.

Д. Увести обов'язковий кандидатський мінімум за спеціальністю "Українознавство".

Е. Законодавчо врегулювати конкурсне оцінювання не лише фахових якостей претендентів на посади державних службовців, службовців місцевого самоврядування, керівників державних підприємств. Сучасна психологічна наука напрацювала ефективні методи та методики прямого та опосередкованого тестування для визначення психологічної матриці особистості. Важливо узаконити обов'язкове психологічне тестування в процесі конкурсного відбору кандидатів на посади державних управлінців для визначення структури і доміант національної та державницької самосвідомості кандидатів, мотивованості служіння українському народові, їхніх вольових та творчих якостей, балансу між особистими та національно-державними інтересами, схильності до порушення законодавства, корупції тощо. Необхідно також обговорити обов'язкове проходження всіма кандидатами детектора неправди (поліграфа), для чого законодавчо закріпити створення незалежної агенції під контролем громадськості. Розпочати запропоновані новачії пропонується з відбору дерслужбовців категорії "А".

Лише у разі вдалого складання психологічного тестування та проходження детектора неправди на підставі чітко визначеної системи критеріїв (для розробки останніх залучити найкращих українських та зарубіжних психологів, психіатрів, нейролінгвістів, соціологів, поліграфологів тощо), кандидат отримує право на участь у конкурсі претендентів на вакантні посади державної служби у відповідності до Закону України "Про державну службу". Ми переконані, що затрати на організацію та проведення запропонованих процедур будуть у десятки разів меншими, ніж ціннісні, морально-етичні втрати, фінансова шкода для державного та місцевих бюджетів, державних підприємств від корупції, зловживань та бездіяльності державних службовців, апатії громадян.

Наше надзавдання – формування модерної конкурентноздатної національної провідної верстви, еліти та мотивованої, національно свідомої, високоосвіченої громади, здатної продукувати та втілювати ефективні системні концепції національно-державного розвитку, значимі для світового цивілізаційного процесу, а також самостійно й аргументовано протистояти будь-яким актам інформаційно-культурного насильства та агресії. Такий підхід значно підвищить конкурентноздатність української нації та держави в сучасному глобалізованому світопросторі. Мусимо докласти надзусиль для перетворення України в духовно наповнену, національно самобутню, інноваційно

спрямовану, інвестиційно привабливу, технологічно розвинену світову державу – паціонарний суб'єкт творення нового світопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баган О.* Ідея і чин Ярослава Стецька / О. Баган. – К.: видавництво?, 2008. – 164 с. 2. *Білінський В.* Москва Ординська (XIII–XVI століття): Історичне дослідження / В. Білінський. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2011. – 304 с. 3. *Бухало О.* ЦРУ: УПА поранила радянський режим. Електронний ресурс. Режим доступу від 28.01.2017: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-38772862> 4. *Ілленко Ю.* Не знаю кращої відозви, ніж ці безсмертні слова: “І мертвим, і живим, і ненародженим!..” / Ю. Ілленко // За Українську Україну: Відкритий лист українцям. – К.: Аратта: МАУП, 2005. – С. 9–19. 5. *Кифішин А.* Древнє святилище Кам'яна Могила. Досвід дешифрування протошумерського архіву XII–III тисячоріч до н. е. / А. Кифішин. – К.: Аратта, 2001. – 791 с. 6. *Кримський С.* За межею щастя і нещастя / С. Кримський // Дзеркало тижня. – 2011. – № 23. Електронний ресурс. Режим доступу від 24.06.2011: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/za_mezheyu_schastya_i_neschastya.html 7. *Кук В.* Державотворча діяльність ОУН. Акт відновлення Української Держави 30 червня 1941 р. / В. Кук. – Київ–Львів, 2004. – 32 с. 8. *Процев'ят С.* П'ята стаття. Випробування / С. Процев'ят // Нація і держава. – 2018. – № 4(659) – 16 с. 9. *Слава Стецько.* Дипломатична діяльність Ярослава Стецька. Електронний ресурс. Режим доступу від 19.01.17: <http://cun.org.ua/2017/slava-stetsko-diplomatichna-diyalnist-yaroslava-stetska/> 10. *Спогади в.о. Голови Українського державного правління Богдана Федорака.* // Особистий архів автора. – 21 арк. 11. *Стецько Я.* Історичний чин нації / Я. Стецько // Українська визвольна концепція. Твори. Ч. 2. – Мюнхен: Видання Організації Українських Націоналістів, 1991. – С. 237–244. 12. *Таланчук П.* Державотворчий потенціал української нації / П. Таланчук. – Київ: Університет “Україна”, 2015. – 321 с. 13. *Тримбач С.* Кіно народжене Україною. Альбом антології українського кіно / С. Тримбач – К.: Техніка, 2016. – 378 с. 14. *Українське державотворення.* Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів / Під загальною редакцією Ярослава Дашкевича та Василя Кука. – Львів–Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – 560 с. 15. *Шептицький А.* До Вас моє слово. 150 цитат митрополита / А. Шептицький. – К.: Новий друк, 2015. – 207 с. 16. *CIA.* Information Report. 8 may 1952. The History, Development, and Organization of the Ukrainian Resistance Movement, including the OUN, the UPA, and the UHVR. Електронний ресурс. Режим доступу від 14.12.2016: <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp83-00415r010100150006-6> 17. *International Military Tribunal (IMT)* Der Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militargerichtshof. – Nurnberg, 1945–1946, 42 томи. / 014-USSR (№ 7) XXXIX.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2018 р.

*Protseviat T.I., History PhD.
Ukrainian charitable foundation “Sobornist”, Kyiv*

UKRAINIAN STUDIES – A LEADING FACTOR OF OVERCOMING THE CRISIS OF UKRAINIAN GOVERNMENT AND SOCIETY (IN THE CONTEXT OF REFORMING NATIONAL ACADEMIC EDUCATION)

Considered issue is a problem of developing of Ukrainian studies as the main factor of spiritual and cultural revival of the nation, national self-consciousness and dignity, formation of highly educated,

motivated society, capable of producing and implementing effective systemic concepts of national state development productive for world civilization process, to resist any acts of informational and cultural violence and aggression.

Key words: *Ukrainian studies, nation, self-consciousness, vision, ISUSA (integral systemic Ukrainian-studies analysis).*

УДК 82-311.6'06:821.161.2.09

Савич О.В., асп.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРІЮ У ПОСТМОДЕРНІСТЬКОМУ РОМАНІ: УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

У статті представлено теорію жанру історичного роману доби постмодернізму в перспективі сучасних українських досліджень, здійснених упродовж останніх двох десятиліть. Окреслено низку атрибутивних рис постмодерністського історичного роману та способів моделювання історії у сучасній художній прозі.

Ключові слова: *історія, історичний роман, постмодернізм, сучасне українське літературознавство.*

Науковий інтерес до способів репрезентації та моделювання історії в літературних творах є одним із актуальних векторів літературознавчих досліджень. Це пов'язано з тим, що історія в романістиці зазнає поступових модифікацій, котрі потребують належного фахового аналізу та відповідної концептуалізації. Як відомо, параметри класичного історичного роману вальтерскоттівського типу, котрі формувалися в добу Романтизму, видозмінюються в літературі модернізму і далі трансформуються в контексті постмодерністських тенденцій деконструкції жанру, іронії, пародіювання, зміщення аксіологічних домінант. Як наслідок, історичну прозу ХХ–ХХІ ст. в окремих випадках визначають як прозу історіографічну, в якій фікціональне та фактуальне набувають рівноправного статусу. Слід зауважити, що попри з'яву сучасних експериментальних модифікацій історичної прози актуальним досі лишається той її тип, котрий умовно вважають класичним (на кшталт історичних романів ХІХ ст. – творів Віктора Гюго, Альфреда де Вінї, Стендаля, Александра Дюма тощо). Подібні романи, однак, за своїми поетикальними властивостями не виходять за межі масової, тобто жанрової літератури. Тож, на нашу думку, особливої уваги заслуговують саме сучасні постмодерністські підходи до модифікації історії, авторські стратегії і тактики її репрезентації в романі.

Мета цієї розвідки – простежити концептуалізацію постмодерністського історичного роману як жанру на матеріалі досліджень (монографій, дисертацій, статей) вітчизняних літературознавців, здійснених впродовж двох останніх десятиліть.

На думку Т. Бовсунівської, концепт “історичного роману” не може вважатися терміном, позаяк відсутнє унормоване, всеохопне визначення його жанрової структури.